

KAJAANIN SEURAKUNNAN KIRKOLLINEN ESINEISTÖ – ESINEINVENTOINTI 2025

ESINEINVENTOINNISTA

Kajaanin seurakunnassa toteutettiin kirkollisten esineiden inventointi 1.3-30.6.2025. Työn suoritti FM Matias Komsa. Esineitä tai esineryhmiä inventoitiin yhteensä 743 kpl. Jos esineitä oli täsmälleen samanlaisia, niin ne inventoitiin pääsääntöisesti yhteen. Tähän tuli joitakin poikkeuksia, esimerkiksi sen takia, että useassa eri kohteessa oli samanlaisia esineitä ja esineet saattavat liikkua paikasta toiseen.

Esineitä inventoitiin laidasta laitaan, pääsääntöisesti hieman vanhempaa esineistöä, mutta myös melko tuoretta, sillä nyt on paljon helpompaa inventoida 2000-luvun esineistöä kuin neljänkymmenen vuoden päästä. Tiedot syötettiin Basis-järjestelmään

Aiempi kattava inventointi oli toteutettu vuonna 1984, mutta silloin ei ollut paneuduttu esineiden historiaan niin tarkasti kuin tällä kertaa. Päädyin tuohon inventointiin nähden myös hieman erilaisiin ratkaisuihin. Esimerkiksi pääkirkon hopeiset ehtoollispikarit oli vuonna 1984 inventoitu pääsääntöisesti erikseen, sillä niissä on käsityöstä ja kaiverruksista johtuen joitakin eroavaisuuksia. En kuitenkaan kokenut tällä kertaa järkeväksi tuhлата aikaa niin tarkkaan työhön pikarien kohdalla ja inventoin kaikki yhteen.

Inventoinnin yhteydessä käytiin seuraavissa seurakunnan kohteissa: Kajaanin seurakuntakeskus, Kajaanin kirkko, Linnantauksen seurakuntakeskus, Nakertajan seurakuntakoti, Vanha kappeli, Valon kappeli, Joutenlammen kurssikeskus, Vuolijoen kirkko, Vuolijoen seurakuntatalo ja Otanmäen seurakuntatalo. Lisäksi inventoinnin yhteydessä käytiin Kainuun museossa ja museon varastossa, sillä sinne on aikoinaan lainattu esineitä.

Seurakunnalla on tallessa jonkin verran esineistöä 1700-luvulta ja huomattavasti 1800-luvulta. Ohessa esitetään hyvin suppea kooste seurakunnan mielenkiintoisimmista inventoiduista esineistä.

Messukasukka vuodelta 1724

Tullinhoitaja Hoffreen lahjoitti tämän vuonna 1724 valmistuneen kasukan seurakunnalle juhannuksena 1725. Samalla hän lahjoitti messupaidan. Aiemmin Hoffreen oli jo lahjoittanut alttariliinan, tinaisen kalkin, sekä puolisilkkinen kalkkiliinan ynnä öylättilautasen.

Kasukka on siis vanhempi kuin 1734 valmistunut ja 1895 purettu Kajaanin Pyhän Fredrikin kirkko. Kasukka jäi mahdollisesti vähäiselle käytölle jo vuoden 1739 jälkeen, kun seurakuntaan saatiin kuningatar Ulrika Eleanorin lahjoituksen turvin uusi punainen messukasukka

Deponoitu Kainuun museoon 20.12.1930.

Ehtoollismalja (kalkki), öylättilautanen (pateeni) ja messukasukka vuodelta 1739

Vuonna 1739 kirkkoon tilattiin Tukholmasta oululaisen kauppiaan Paul Florinin välityksellä hopeinen ehtoolliskalkki ja ylälautanen yhteispainoltaan 50 luotia (luoti on 13,2 g hopeaa). Samalla tilattiin myös punaisesta sametista tehty messukasukka. Nämä esineet hankittiin kuningatar Ulrica Eleonoran myöntämän rahalahjoituksen turvin.

Kalkki Kainuun museon vitriinissä.

Pateeni Kainuun museon vitriinissä.

Kalkin ja pateenin kotelo Kainuun museon vitriinissä. Mahdollisesti alkuperäinen.

Kasukka ja ehtoollisesineet ovat saapuneet Kajaaniin luultavasti vuonna 1740. Vuonna 1741 on sodan pelossa (hattujen sota ja pikkuviha) kirkkoherran kanssa lähetetty kalkki, öylättilautanen ja messupuku Ouluun kauppias Galleniukselle talteen. Kirkon kello, kynttiläjalkoja, rahoja ym. kätettiin maahan.

Kalkki ja pateeni eivät ole olleet varsinaisessa käytössä enää pitkään aikaan ja niitä säilytettiin mm. vuonna 1984 pappilassa. Ne lainattiin näyttelykäyttöön Kainuun museoon vuonna 2009 ja ne ovat nykyään sijoitettuna museon perusnäyttelyyn seurakuntavitriiniin. Kalkin ja pateenin kotelo oli annettu museoon jo vuonna 1934. Myös messukasukka on ollut aikanaan museossa, mutta se on myöhemmin palautunut takaisin seurakunnan haltuun.

Messukasukkaan on suuren ristin ympärille kirjailtu kirjaimet UERS, jotka tarkoittavat: "Ulrica Eleanora Regina Sueciae" eli suomeksi "Ulrika Eleonora, Ruotsin kuningatar". Sen alla on vuosiluku: "Anno 1739". Kasukan toisella puolen on tähden yläpuolella kirjaimet IN, eli Iesus Nazarenus (Jeesus Nasaretilainen).

Kasukan etupuoli

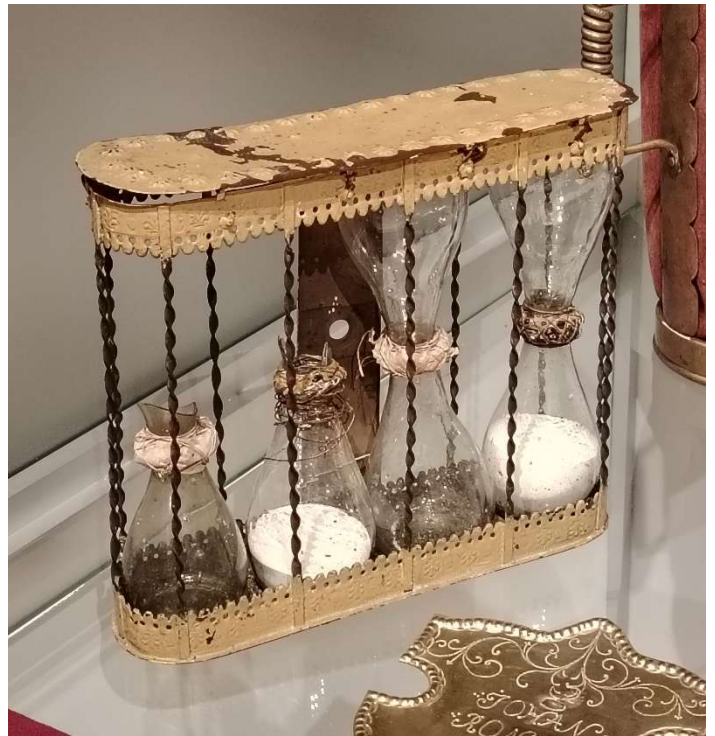
Kasukan takapuoli

Tiimalasi

Kainuun museon arvion mukaan valmistettu 1700-luvulla. Mainitaan kirkon ruotsinkielisissä inventaareissa ainakin vuodesta 1807 lähtien. Liperin seurakunnalla oleva hyvin samankaltainen tiimalasi on lahjoitettu ennen vuotta 1733 (todennäköisesti 1721–1733).

Käytetty aikoinaan Pyhän Fredrikin kirkon saarnatuolissa mittaamaan saarnan kestoa. Se on särkynyt viimeistään 1900-luvun vaihteessa, sillä vuoden 1904 piispantarkistuksessa piispa määräsi tiimalasin poistettavaksi kalustosta, koska se oli hajonnut.

Deponoitu Kainuun museoon 20.12.1930. Esillä museon perusnäyttelyssä seurakuntatyöstä kertovassa vitriinissä.

Osa tiimalasin lasista on särkynyt.

Kolehtihaavit (2 kpl)

1700- tai 1800-luvulta.

Haavit ovat kankaaltaan ja väritykseltään hyvin samanlaisia Ulrika Eleonoran messukasukan (1739) ja jopa tullinhoitaja Hoffrenin lahjoittaman messukasukan (1724) kanssa. Vuonna 1734 kirkkoon lahjoitettiin myös punainen alttarinpeite (J. Åkermanin lesken lahjoittama). Toisaalta haavien kangas on mahdollisesti vuosien aikana uusittu.

Jo 2.7.1724 on seurakunnalle lahjoittanut koristeellisen kirkkohaavin neitsyt Maria Hildeen. Tuota haavia kuvaillaan vuonna 1734 seuraavasti: Jotenkin vanha haavi, itäintialaista damastia, pienellä messinkikellolla varustettu.

Vuoden 1889 piispantarkastuksessa mainitaan seurakunnalla olevan kaksi haavia.

Todennäköisesti kyseessä ovat juuri nämä haavit. Niiden havaitaan olleen vuoden 1898 piispantarkastuksessa sen verran rapistuneita, että ne pitäisi uusida.

Deponoitu Kainuun museoon vuonna 1979. Eivät olleet 2025 näyttelyssä.

Kolehtihaaveissa on messingistä taottu kartionmuotoinen kehikko, jossa kaksi messingistä kierrettyä kädensijaa. Kehikkoon on upotettu ruskeanpunertavasta, lyhynukkaisesta puuvillasametista ommeltu pyöreäpohjainen pussi, jossa musta puuvillasatiinivuori.

Lampetit

Seurakunnalla on hallussaan melko suuri määrä erilaisia vanhoja messinkisiä lampetteja, joista ainakin osa on ilmeisesti 1700-luvulta. Osa niistä on annettu Kainuun museoon.

Mahdollisesti osa lampeteista lahjoitettu Kajaanin Pyhän Fredrikin kirkkoon Johan Rongenin toimesta vuonna 1737, sillä Kainuun museolla on tallessa lampettiin kuulunut kilpi, jossa lukee ”Johan Rongen 1737. Sotkamon seurakunnalla on myös hallussaan samanlaisia lampetteja, joista osa on saatu niin ikään 1730- ja 1740-luvuilla. Kalustoluetteloihin on merkitty 6 kpl suurempia lampetteja ja 2 kpl pienempiä lampetteja ainakin vuodesta 1833 lähtien.

Messinkilaatta, johon kaiverrettu teksti: "Johan Rongen 1737". Esillä Kainuun museon vitriinissä.

Toinen Kainuun museolla olevista lampeteista. Ei näyttelyssä.

Toinen Kainuun museolla olevista lampeteista. Ei näyttelyssä.

Vanhan kirkon kuorissa näkyy seinällä samankaltaisia yhden kynttilän lampetteja noin vuonna 1890-otetussa kuvassa. Siirretty ilmeisesti uuteen kirkkoon sen valmistuttua 1896. Osa lampeteista sähköistetty jossain vaiheessa. Poistettu kirkosta kalustoluetteloiden mukaan noin vuosien 1956 ja 1969 välillä. Muutama lampetti deponoitiin Kainuun museoon vuonna 1979. Rongenin laatta annettiin Kainuun museoon 1996 ja se on näytteillä museon vitriinissä.

Kuva Kajaanin vanhasta kirkosta noin vuodelta 1890. Kirkon seinillä näkyy lampetteja. Kuvaaja: Herman Renfors, Kainuun museon kokoelma.

Kristallikruunu

Kristalleilla koristeltu metallinen kattokruunu. Saatu lahjoituksena Maria Kristiina Revolta vuonna 1873. Repo olisi lahjoittanut varoja myös vanhan kirkon urkujen hankintaan, mutta koska kirkko oli tuolloin huonossa kunnossa, niin urkujen hankintaan ei seurakunta lähtenyt.

Karolineburgin kartanon ruokasalissa on ainakin kaksi samanlaista kristallikruunua. Ne on tietävästi hankittu kartanoon vuoden 1891 laajennuksen yhteydessä, mutta voisivat periaatteessa olla myös vuonna 1836 valmistuneen kartanon alkuperäisiä kattokruunuja. Myös Paltaniemen kuvakirkossa on yksi samanlainen kruunu, josta puuttuu yksi kehä. Tuo kruunu on aiempien inventoijien mukaan saatu lahjoituksena todennäköisesti vuosien 1839 ja 1870 välillä.

Sijoitettu Kajaanin toisen kirkon Pyhän Fredrikin kirkon alttarikehän keskelle. Näkyy edellisellä sivulla olevassa kuvassa Kajanain vanhasta kirkosta. Kirkko purettiin 1895 ja kattokruunu siirrettiin vuonna 1896 valmistuneeseen uuteen kirkkoon, jossa se sijoitettiin edelleen kuoriin alttarikehän yläpuolelle. Kruunu sähköistettiin ennen vuotta 1928.

Kruunu on jo sähköistetty tässä vuoden 1928 kuvassa. Lähde: Seurakunta Keskinäinen Palovakuutusyhtiö, ELKA.

Poistettu ilmeisesti 1930-luvulla kirkosta ja siirretty pappilaan, sillä kruunua ei enää näy 1940-luvun alun kuvissa. Vuoden 1984 inventaariossa sijoituspaikaksi on mainittu pappila.

Oli vuoden 1997 inventointiluettelon mukaan kirkkoherranvirastossa ja se roikkui toimituskappelissa. Ilmeisesti seurakunnan huoltomies on korjannut kruunua 2000-luvun alussa. Kruunu siirrettiin kirkon sakastiin joulukuussa 2006, jossa se oli edelleen 2025.

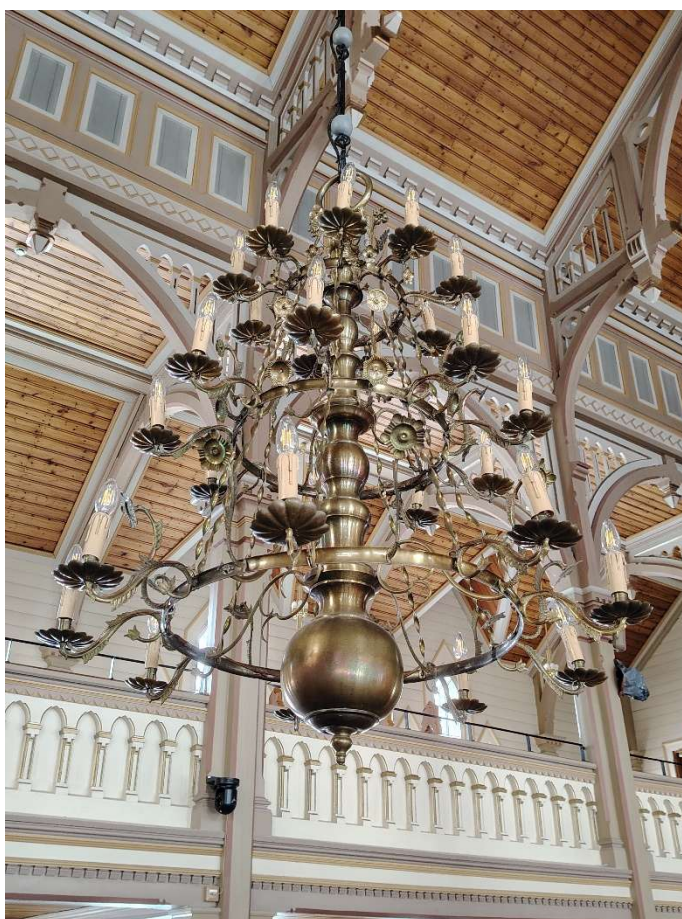
Kattokruunu

Vuoden 1845 kalustoluettelossa mainitaan 27-kynttilän messinkikruunu, joka on saatu lahjaksi tuomari Calamniukselta. Kruunu maksoi 180 ruplaa. Fredrik Calamnius toimi Kajaanissa tuomarina vuosina 1835–1840. Hän kuoli 24.6.1840.

Kruunu saatu siis vuosien 1835–1840 aikana ja se oli sijoitettuna Pyhän Fredrikin kirkon kirkkosalin keskikäytävälle, jossa se näkyy 1890-luvun alussa otetussa valokuvassa.

Kirkko purettiin 1895 ja kattokruunu siirrettiin vuonna 1896 valmistuneeseen uuteen kirkkoon, jossa se sijoitettiin keskelle kirkkosalia keskikäytävän ylle.

Kruunu sähköistettiin ennen vuotta 1928. Kruunun paikkaa on myöhemmin siirrelty kirkkosalissa useaan otteeseen, mutta se palasi ilmeisesti vuoden 1987 remontin jälkeen takaisin alkuperäiselle paikalleen keskelle kirkkosalia.

Kruunu on sijoitettuna kirkkosalin keskelle. Kruunun huipulla olevassa metallirenkaassa oli alun perin Venäjän keisarikunnan kaksipäinen kotka, joka näkyy kaksi sivua aiemmin olevassa vanhasta kirkosta otetussa kuvassa. Kotka poistettiin viimeistään 1918 Suomen itsenäistyttyä.